

skriftets omfang er forbavsende snævre. Den lille bog er forsynet med fyldige henvisninger og må betegnes som en udmærket introduktion til dette meget omfattende emne.

JOHAN JØRGENSEN

KLAUS-MICHAEL RÖHRBORN: *Provinzen und Zentralgewalt Persiens im 16. und 17. Jahrhundert. Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur des islamischen Orients, Beihefte zur Zeitschrift »Der Islam«, Neue Folge Band 2.* Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1966. x + 158 s. 1 kort. 46 DM.

Safavidetiden, det vil løseligt sige det 16. og det 17. århundrede, var en blomstringstid for Persien. På trods af den udsatte placering mellem de to sunnitiske imperier, Stortyrkens og Stormogulens, lykkedes det de shiitiske persere at hævde og udvide deres grænser, især under Abbas I. (1587-1629). Det gælder imidlertid for Persien i endnu højere grad end for naborigerne, at den historiske forskning endnu er af meget beskedent omfang, og at de foreliggende resultater ofte er vanskeligt tilgængelige og slet integrerede i den almindelige historie. Problemet er her som andre steder i udforskningen af asiatisk historie, at så få på en gang behersker historikerens og orientalistens arbejdsområder. Den foreliggende bog er en orientalistens historiske arbejde.

Safavidetidens centraladministration er en af de bedst kendte sider af periodens historie. Röhrborn har sat sig som opgave at undersøge provinsadministrationen med udgangspunkt i provinsoverhovedernes beføjelser og funktioner og at sætte ændringerne på disse områder i relation til rigets almindelige historie. Det foreliggende kildemateriale er omfattende, men meget heterogent. Lettest tilgængelig er rækken af udførlige europæiske rejseskildringer, hertil kommer fra europæisk side en del breve fra købmænd og missionærer. Fra persisk side findes der en del kronikker og ikke så få diplomater, bl. a. udnævnelsesbreve.

Röhrborns resultater passer uden større overraskelser sammen med den viden, vi på forhånd havde om safavidetiden. Han kan påvise, at der fra hoffets side i alle perioder, hvor riget ikke ligefrem var i opløsning, var en kraftig tendens til at søge den centrale kontrol med provinserne styrket på det oprindelig almægtige statholderembedes bekostning. Disse bestræbelser kunne følge forskellige veje. For det første var der muligvis en stigende tendens til at statholderens »finansminister«, statholderens vesir, udnævntes direkte fra hoffet og ikke af statholderen selv. Denne praksis, der fremhæves af flere europæiske rejsende, synes dog svagt underbygget i de persiske kilder. Større betydning fik brugen af generalvesirer, *wasir-i kull*, der fik både fiskale og juridiske beføjelser i provinserne på bekostning af statholderens myndighed. En tredje mulighed var helt at undgå en besættelse af statholderembedet ved at erklære en provins for kronområde og lade den forvalte af en vesir, en »pennens mand«. Centraliseringsbestræbelserne, især i den sidstnævnte form, tog fart fra Abbas I.s tid og kulminerede o. 1660. Derefter gik strømmen under svagere fyrster og under pres udefra i den modsatte retning.

Dette forløb må ses i sammenhæng med ændringerne i Persiens militære

organisation. I den tidlige safavidetid var hærens kerne *quizilbas*-rytteriet, der havde bevaret en høj grad af stammelojalitet, og hvis stammehøvdinge netop var at finde som provinsoverhoveder. Fra Abbas I.s tid trængtes *quizilbas*'erne til side af et nyt hærkorps, *qullar*, kongens mænd, der ofte var af georgisk herkomst og under alle omstændigheder var frigjort fra stammeorganisationen. Det var disse ændringer i hærens sammensætning, der muliggjorde de kraftige beskæringer af statholderembedet.

Röhrborn argumenterer for sine synspunkter med anvendelse både af de rejsendes beskrivelser og af krønikernes »case stories« og ved opstilling af lister over identificerede provinseembedsmænds baggrund. Det billede han får frem er langt mere nuanceret end den skematiske redegørelse hos den franske rejsende Chardin, der hidtil har været hovedkilden til disse spørgsmål. Det er imidlertid beklageligt, at forf. ikke er gået ind på en diskussion af de forskellige kildegrupperes relative værdi. I listen over anvendte rejsebeskrivelser er der nogle overraskende mangler. Den italienske eventyrer della Valle, der var en fremragende iagttager, kender Röhrborn tilsyneladende kun på anden hånd, den spanske ambassadør Figueroa er overhovedet ikke omtalt. Endnu mere overraskende er det, at mens den publicerede missionærkorrespondance er brugt, er den ligeledes publicerede kompagnikorrespondance ladet helt ude af betragtning. Det er muligt, at der er en tanke bag udeladelserne, men det oplyses ikke, hvad tanken er.

Det er måske uretfærdigt, men mangelen på kildediskussion må også svække tilliden til den anvendte metode. Det fremgår, at persiske og europæiske kilder ikke sjældent modsiger hinanden. I nogle tilfælde forkastes de europæiske kilder til fordel for de persiske, i andre, f.eks. kapitlet om statholderens juridiske beføjelser, er det overvejende de europæiske rejsendes udsagn, der ligger til grund for resultaterne. Om dette er forsvarligt eller ikke, lader sig ikke afgøre på grundlag af det fremlagte.

NIELS STEENSGAARD

DAVID MALAND: *Europe in the Seventeenth Century*. London/New York, Macmillan/St. Martin's Press, 1966. xiii + 466 s. 8 plancher. 25 sh.

Bogen er skrevet med det formål at skabe en lærebog til brug for universitetsstuderende og den bør som sådan sammenlignes med hvad man ellers har på det område, såsom David Ogg's lærebog med samme titel, G. N. Clark: *The seventeenth Century*, og Roland Mousnier: *Les XVIIe et XVIIIe siècles*.

David Ogg's fremstilling kan stadig hævde sig som den solideste, men har vel i sin 8. udgave efterhånden en svag duft af lavendler over sig. Clark's bog er vel skrevet og har atmosfære, men kan næppe siges at være en egentlig lærebog. Mousnier's er meget personligt præget og egner sig måske nok så godt som hovedværk, rent bortset fra at det næppe er hensigtsmæssigt at bruge en fransk lærebog når man erfaringsmæssigt ved at den vil volde de fleste studerende store sproglige kvaler.

Tilbage er så bl.a. Maland. Den dækker perioden fra 1598 til 1715 og medtager de fleste af de emner man vil vente at finde i en bog af denne art, dog ikke